

פרק ט'

ספרות

יחידה 24 | חסד לאור דמותה של הרבנית קאפח

ד"ר חנה שפירא | מדריכה ארצית לספרות בחמ"ד

חסד לאור דמותה של הרבנית קאפח

ד"ר חנה שפירא, מדריכה ארצית לספרות בחמ"ד

24

מטרות

בתחום הערכי:

1. התלמידים יפנימו את ערך הנתינה.

בתחום הלימודי:

2. התלמידים יכירו את מאפייני הסיפור החסידי.

3. התלמידים ידעו לנתח את מבנה הסיפור.

4. התלמידים ילמדו את המונח "פואנטה" ויבינו את משמעותו בסיפור.

מהלך הפעילות

שלב א הסיפור

רקע קצר על הסיפור החסידי: ייסודה של תנועת החסידות, הבעש"ט, אפיוני הסיפור החסידי, דמות הצדיק.

המורה יקריא את הסיפור "הטבעת" (נספח ו).

ניתוח הסיפור*

לעלילה שלושה חלקים:

חלק ראשון: העני בא לבקש נדבה מרבי שמלקי. רבי שמלקי, שאין לו פרוטה בבית, נוטל טבעת מביתו ונותן לו.

חלק שני: אשת הרבי כועסת על בעלה על שנתן לעני את התכשיט היקר.

חלק שלישי: הרבי מצווה לקרוא לעני.

דיון

הרבנית ברכה קאפח זצ"ל הייתה ידועה כאשת חסד. בין תחומי פעילותה: טיפול בקשישים, שיעורים למבוגרים, ארגון חוגים למעוטי יכולת, חלוקת בגדים ומזון לנזקקים, ארגון ומיסון חתונות וחגיגות בר מצווה למי שידו אינה משגת ועוד.

השיעור שלהלן עוסק בערך הנתינה בשני היבטים - החומרי והנפשי:

חלקו הראשון - לימוד הסיפור "הטבעת"; נתינה חומרית

חלקו השני - לימוד השיר "עזר לו לבכות"; נתינה נפשית (רגשית)

קהל היעד

תלמידי כיתות ז'-ט'

עזרים

נספח ו: **הטבעת** / סיפור חסידי, עיבוד: מרטין בובר, כמספר המשתתפים

נספח 2: **הרוכל הכפרי** / ציור, מוריץ אופנהיים (מומלץ להגדיל)

נספח 3: **עזר לו לבכות** / פאולו קואלו, כמספר המשתתפים

* להרחבה ראו: שורשים וכנפיים לתלמידי כיתות ח', מדריך למורה, כנרת, 2009, עמ' 24-22.

שאלות לדיון

- א. מהם השלבים הבונים את המתח עד לפואנטה? כיצד ציפיות נוצרות ונשברות בסיפור?
- ב. תארו את דמויותיהם של הרבי ואשת הרבי על פי הסיפור.
- ג. חוו דעתכם: האם הייתם נוהגים כפי שנהג רבי שמלקי?
- ד. כתבו את הסיפור מנקודת מבטה של אשת הרב.

שלב ב מבט בין-תחומי

המורה יבקש מהתלמידים להתבונן בציור של מוריץ אופנהיים, **הרוכל הכפרי**, 1873 (נספח 2).

בציור מתוארים אב ובנו היוצאים מפתח ביתם.

מה המשותף ומה המבדיל בין התנהגות האב להתנהגות הבן?

שלב ג דיון השוואתי

המורה יחלק לתלמידים את השיר "עזר לו לבכות" מאת פאולו קואלו (נספח 3) ויקרא באוזניהם.

שאלות לדיון

1. "עזר לו לבכות" הוא שיר-סיפור. יש לו מאפיינים של שיר, אך יש בו גם עלילה. מהי ה"עלילה"? מהם מאפייני השיר?
2. תארו את מאפייני הדמויות השונות בשיר.
3. השוו בין מעשה החסד של רבי שמלקי לבין מעשה החסד של הילד בשיר.

שלב ד סיכום והשוואה למעשי הצדקה של הרבנית קאפח

המעין במילון "ספיר" ימצא כי ההגדרה המילונית של חסד היא: "טובה, צדקה, מעשה מתוך רחמים או נדיבות לב...".

בשתי היצירות שנידונו נחשפנו לדרכים שונות של עשיית חסד:

האחת - פיזית-חומרית (מתן צדקה, דאגה למחסור גשמי)

השנייה - נפשית-רגשית (הזדהות, אמפתיה)

המורה יקרא באזני התלמידים את הסיפור שלהלן על הרבנית ברכה קאפח:

אוכל חדש

מילדות היינו, אחי ואני, הולכים לסבתא בכל יום שישי אחרי הלימודים. יום שישי אחד, כאשר הייתי תלמידת תיכון, חזרתי הביתה מבית הספר, וברדיו נשמעה תכנית שבה עלו לשידור אנשים שהתקשרו לאולפן לדבר מאשר על לבם. התקשר איש אחד, וסיפר שהוא משכונת נחלאות, שהוא חזר הביתה מניתוח, הבית ריק, אין לו דבר, הוא ישן על מזרן ואפילו השמיכה אינה מספיקה לו. אין לו אוכל, אין מי שיטפל בו והוא לא יכול לטפל בעצמו. חשבתי לעצמי, מסכן האדם, לאיזה מצבים קשים אנשים מגיעים.

מאוחר יותר, ירדתי לסבתא, ואני רואה סיר מרק מתבשל על הגז. התפלאתי מאוד, ושאלתי אותה איך יכול להיות שהיא מבשלת בצהרי יום שישי, והלא אצלה כל האוכל לשבת מוכן כבר בשב בבוקר, כדי שתהיה מוכנה לקבל את האנשים שמגיעים אחר כך! היא ענתה לי - כן, נכון, אבל שמעתי תכנית ברדיו, שבה סיפר איש אחד שהוא חזר מניתוח, הוא ישן על מזרן, אין לו אוכל, אין לו כלום ואין מי שיעזור לו. אז יצאתי החוצה לברר אצל השכנים בכל הסביבה מי זה ואיפה הוא גר. מצאתי אותו, הבאתי לו דברים שהיו נחוצים לו ואת האוכל שהכנתי לשבת. עכשיו אני עומדת להכין לנו אוכל חדש.

(צופית צחי, נכדתה של הרבנית קאפח)

שאלות לדיון

1. כיצד הייתם מגדירים את הצדקה המתוארת בסיפור? האם היא פיזית? נפשית?
2. מה משמעות עשיית חסד בחיי היום יום שלכם? היכן היא באה לידי ביטוי?

הסיפור "הטבעת"

עני אחד חיזר על פתחו של רבי שמלקי בשעה שלא הייתה פרוטה בבית. נטל הרבי טבעת ונתן לו. לאחר רגע נודע הדבר לאשתו והוכיחה אותו בדברים קשים, שנתן לאותו קבצן תכשיט יקר, שקבועה בו אבן טובה. ציווה רבי שמלקי לקרוא לעני ואמר לו: "עתה זה נודע לי, שהטבעת שנתתי לך ערכה רב מאוד. תן דעתך שלא למכרה בזול".

(מתוך: אור הגנוז, מרטין בובר)

השיר "עזר לו לבכות"

עֶזֶר לוֹ לְבַכּוֹת / פֶּאוּלוֹ קוֹאֵלוֹ

וּפְנֵי נְפוּחִים מְדַמְעוֹת. דִּלְג
הַיֶּלֶד מֵעַל הַגֶּדֶר, הַתִּישָׁב
לִידוֹ, וְנוֹתֵר שֵׁם זְמַן רַב.

"מָה עֲשִׂיתָ שֵׁם כָּל כֶּךָ הִרְבֵּה
זְמַן?" שְׁאַלָה אִמּוֹ שֶׁל הַיֶּלֶד,
כְּשֶׁשָׁב הַבֵּיתָה.

"שׁוֹם דָּכַר מִיָּחָד, " עָנָה הַיֶּלֶד.
"הוּא אָבַד אֶת אִשְׁתּוֹ,
עֶצוֹב לוֹ מְאֹד. בְּסֵךְ הַכֹּל
עֶזְרָתִי לוֹ לְבַכּוֹת."

בְּאַחַד מִבְּתֵי הַסֵּפֶר בְּמִקוֹם
מְגוּרֵי, נְעִרְכָה תַּחֲרוֹת
בְּנוֹשָׂא דְאָגָה לְזוּלַת.

הַמְנַצֵּחַ בַּתַּחֲרוֹת הָיָה יֶלֶד,
שֶׁהֵגִישׁ עֲזָרָה לְשִׁכְנוֹ, אִישׁ
בְּשָׁנוֹת הַשְּׂמוֹנִים לְחַיּוֹ.

יוֹם אַחַד, הַכַּחֲזִין הַיֶּלֶד
בְּקִשְׁיֵשׁ יוֹשֵׁב בְּגֵן בֵּיתוֹ
כְּשֶׁהוּא שָׁקוּעַ בְּעֶצֶב עִמָּק,

(מוריץ אופנהיים, הרוכל הכפרי, 1873)

(פאולו קואלו, קוצרצרים, ידיעות אחרונות, ספרי חמד, 2002, עמ' 46-47)